

Ižanga

RUTH LEISEROWITZ

Thomo Manno kultūros centro kuratoriumo pirmininkė

Mieli Skaitytojai,

jau ne pirmus metus tęsiasi graži tradicija Thomo Manno festivalio „Žodžio programos“ pranešimus išleisti leidiniu „Nidos sąsiuviniai“. Taip pat mūsų festivalis jau ne vienerius metus garsėja tuo, kad kartkartėmis savo svečiams pateikia ne visai paprastus pavadinimus, tuo provokuodamas mąstyti. Tokią reputaciją pateisinome ir 2012 metais – antraisiais Czesława Miłoszo trilogijos metais. Prieš dvejus metus XV tarptautiniam Thomo Manno festivaliui pavadinimą „pasufleravo“ rašytojo knyga „Gimtoji Europa“, o paskui ėmėmės „Pavergto proto“. Taip pavadinta esė buvo išleista 1953 m., ir lyrikas Czesławas Miłoszas išsyk tapo politiniu autoriumi – įvyko lūžis, kurio jis pats tikrai nesitikėjo. Vėliau jis sakė rašęs tiesiog sau, privačiai, tiesa, su tam tikru moraliniu kartėliu. Tačiau anais šaltojo karo laikais joks žmogus negalėjo būti tiesiog „privatus“. Išdrįsęs taip aštriai analizuoti, kaip komunistai paėmė valdžią Vidurio ir Rytų Europoje, kritiškai pasisakęs apie iš dalies gėdingas intelektualų, neišskirdamas ir pats savęs, reakcijas į naująją valdžią, jis, be abejo, pateko į kryžminę politinę ugnį. Ir šiandien skaitytoją paperka aštri komunistinės ideologijos, tos naujos pasaulėžiūros – jos suvežiojančio spindesio, viena vertus, ir po juo slypinčių visokeriopų suvaržymų, kita vertus, – analizė. Įspūdingą kvaišalo *Murti Bing*, kuris išsyk jį pavartojus užlieja džiaugsminga palaima dėl komunizmo pergales, parabolę Miłoszas papildė *ketmano* – ištreniruoto

daugiaveidiškumo – vaizdiniu. Abu reiškiniai juos išgyvenančiam žmogui sukelia iliuziją, kad komunistinėje sistemoje šis tebėra savarankiškas ir nepriklausomas. Ilgalaikio poveikio Miłoszas neaprašė, tačiau daug kas jį patyrė. Apie tai, kaip veikia toks proto suvedžiojimas, kokį antspaūdą jis uždeda ir kaip jam buvo galima atsispirti, su publika diskutavo šiame leidinyje surinktų tekstų autoriai.

Net apstulbome, kaip stipriai mūsų pakviestus svečius įkvėpė pateiktoji tema. Tarp 2012 m. vasarą vasarnamio terasoje išsakytų minčių buvo ir labai rimtų, kurios ir atsirado šiame sąsiuvinyje. Jo turinį galima nusakyti štai taip: trys filosofiniai tekstai – lietuvių, lenkų ir baltarusių – įrėminti literatūros. Uvertiūra tapo Eugeno Ruge, Vilniaus Goethe's instituto svečio, premijas pelniusio romano „Dylančios šviesos laikais“ ištraukos, leidžiančios pažvelgti į buvusio gulago kalinio, vėliau VDR padariusio intelektualo karjerą, šeimos istoriją. Filosofas ir politologas iš Vilniaus Alvydas Jokubaitis supažindina mus su vertybių tironija ir daro išvadą, kad mokslas, pats negalintis pakeisti vertybių, staiga tampa vertybinio mąstymo pagrindu ir kad tai vakarietiškoje visuomenėje yra nemenkas pokytis, apie kurį būtina susimąstyti. Jo kolega iš Krokuvos Bogdanas Szlachta susieja Thomo Manno ir Czesławo Miłoszo mintis pagal normatyvinę tvarką šiuolaikinėse liberaliai demokratinėse visuomenėse, sykiu pateikdamas skaitytojams daug klausimų. Kolega iš Baltarusijos, iš Europos humanitarinio universiteto Vilniuje, Anatolis Mikhailovas, mąstydamas apie protą ir jo kritiką, primena mums filosofą Johanną Georgą Hamanną, kuris, beje, buvo iš šio regiono – juk studijavo Karaliaučiuje ir buvo dvaro mokytojas Livonijoje.

Nuolatinė festivalio dalis ir taip pavadinto kultūros centro užduotis yra puoselėti šio namo istoriją, o ypač – pirmojo jo savininko atminimą. Šiame leidinyje tai daro garsus šios šeimos narys, pats rašytojas ir profesorius, Frido Mannas, pateikdamas ištrauką iš savo naujosios knygos „Mano Nida“. Joje jis vaizduoja nuo 1997 metų vis kitaip vykstantį priartėjimą prie šios šeimos vietos, kurio tęsinių dar bus. Istorijas apie Mannus papildė germanisto ir žurnalisto Leono Stepanausko pasakojimas – festivalyje svečias pristatė Lietuvoje jau ne sykį išleistos ir labai vertinamos knygos „Thomas Mannas ir Nida“ vokiškąjį leidimą. Šioji smagi medžiaga, prie kurios tiesiog būtina girdėti žemą, išraiškingą Katios Mann balsą, – o jo su didžiu malonumu, netgi iškilmingai, leido pasiklausyti Stepanauskas, – užbaigia šį „Nidos sąsiuvinį“ leidinį, po kurio, tikėkimės, bus ir kitų.